

BESTILL MARKAKALENDEREN FOR 2018 – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET | OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 4 | 2017 | 36. ÅRGANG

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

MER INFORMASJON OG EVENTUELLE ENDRINGER FINNES PÅ WWW.NOA.NO

07.11.2017

DIN NÆRE VILLMARK

Forfatter Marius Nergård forteller i ord og bilder om sine seks månedslange ekspedisjoner ut fra Oslo.

Tid: kl. 18.00 – 21.00 **STED:** Litteraturhuset i Oslo

09.11.2017

SOSIALKVELD FOR ARTSJEGERE

Bli med på oppsummering av Lappjuka og Huldresty. Vi snakker om årets aktiviteter og planlegger nye turer til våren.

Tid: kl. 17.00 **STED:** Disen gård, Kolderupsvei 23, Oslo. Påmelding: odasofie@noa.no

03. – 04.12. og 09. – 10.12.2017

JULEMARKED PÅ FOLKEMUSEET

Bli med på gammeldags julemarked på Folkemuseet og hjelp NOA samtidig. Vi trenger frivillige til å bemanne en stand på Norsk Folkemuseums julemarked.

Tid: kl. 11.00 – 16.00 **STED:** Norsk Folkemuseum, Bygdøy. Påmelding: maria@noa.no

STUDIESIRKEL OM SKOG OG SKOGPOLITIKK

Våre kolleger i Naturskyddsföreningen i Dalarne i Sverige har utgitt en fantastisk bok om skog og skogpolitikk. «Skogslandskap farväl» er skrevet av 16 naturvernere, som beretter om 65 års arbeid med å bevare Dalaskogen – en kamp vi her hjemme kan ha mye å lære av.

For å inspirere til fornyet kamp for våre siste østlandske naturskoger vurderer NOA og skogutvalget i Naturvernforbundet å arrangere en studiesirkel om utvalgte kapitler i boken, koblet med våre hjemlige erfaringer.

Vi tenker oss at studiesirkelen kan gjennomføres på 3-4 kvelder i januar og februar, og at vi gjennomfører den så sant det melder seg minst 10 interesserte. NOA kan skaffe boka til kursdeltakerne mot dekking av selvkost.

Har du lyst til å skaffe deg et godt grunnlag for en fornyet kamp for skogen gjennom denne studiesirkelen? Send en mail med stikkord «Studiesirkel» til gjermund@noa.no før 1. desember. Angi gjerne hvilke ukedager som passer for deg.

Verdifull skog for biologisk mangfold
– bare rester igjen. Foto: NOA.

Gammelskogen
– bevarer sinnets muntherhet! Foto: NOA.

VI TRENGER FRIVILLIGE til å stå på stand for NOA på julemarked på Norsk Folkemuseum. Helgen 3. – 4.12. og helgen 9. – 10.12., kl. 11.00 – 16.00 hver dag. Frivillige vil få gratis inngang til julemarkedet. Vi satser på å dele dagen inn i økter av 3 timer slik at vi får todelt dag. Det kan også være aktuelt å bemanne en stand på Vøienvolden gårds gammeldagsjul første helga i advent evt. helgen før. Dette arrangementet går fra kl. 12.00 – 16.00 og foreslår derfor kun en økt. Opplev gammeldags jul og få julestemning, mens du hjelper NOA. Send mail til maria@noa.no om du har mulighet til å hjelpe til.

Grevlingen blir trykket på 100% resirkulert papir og er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket. Trykk: itGrafisk, Opplag: 5.900

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Maridalsveien 120
0461 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no, www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang, 918 17 453
lundvangingunn@gmail.com

Forsidebildet:
«Marka strekker seg over 19 kommuner i fem fylker og har et samlet areal på rundt 1500 kvadratkilometer. Rundt 1,2 millioner mennesker har marka som nærmeste større tuområde og den er av uvurderlig verdi for friluftsliv, naturopplevelse og idrett.» Dette skriver Fylkesmannen i Oslo og Akershus på sine nettsider. Skal bruken av marka og naturopplevelsen nå minskes og forringes til fordel for skogbruket?
Foto: NOA

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2016
All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalsskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-
Kontoret på Vøienvolden er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10–14.

LEDER

«Slaget om skogbruket i Marka står nå» skrev Østmarkas venner på sin nettside 20. september. Det kan vi være enige med dem om. I begynnelsen av juli sendte landbruks- og matminister Jon Georg Dale ut en revidert forskrift på høring. I den nye forskriften til Markaloven står det blant annet at: «Vi er også opptatt av at regelverket må legges til rette for en effektiv forvaltning av skogbruket i marka». Videre leser vi at «Ett av målene med endringen er reduksjon av unødig byråkrati både for næringen og for kommunene». Det ikke lenger vil være meldeplikt for hogster mindre enn 10 dekar. Det vil si at skogeieren kan sette i gang med flatehogst på inntil 10 dekar uten å søke om tillatelse fra kommunen, noe som igjen innskrenker den tydeligvis brysomme klageadgangen foreninger og miljøorganisasjoner har. Vi trodde formålet med Markaloven var «Å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett». Ikke å tilrettelegge for skogbruket. Les mer om dette i saken «Oslomarka ved et veiskille» av Bjørn Faafeng og Gjermund Andersens i denne utgaven av Grevlingen.

Dagens skogbruk kontra naturen kan du lese mer om i saken «Vi trenger et nytt skogbruk» av Gjermund Andersen.

I skrivende stund har det vært dramatisk utvikling i saken hvor NOA aksjonerer mot veibyggingen av Dammyrdalsveien på Krokskogen. To av våre medlemmer ble angrepet av anleggsarbeiderne da de forsøkte – på fredelig vis – å stoppe anleggsarbeidet onsdag morgen, 18. oktober. Polfarer Liv Arnesen og Jan M. Fredriksen ble fysisk angrepet, og nesten nedkjørt av en lastebil og nedsprutet med vann. NOA vil

politianmelde saken. Du kan lese mer om Dammyrdalsvei-saken på NOAs nettside: <https://naturvernforbundet.no/noa/nyheter/fredelige-naturverner-angrepet-av-anleggsarbeidere-article37284-2147.html>

NOA har i høst arrangert artsregistreringskurs både for både fagfolk og folk uten naturfaglig bakgrunn, for å gi deltagerne kunnskap om viktige indikatorarter i gammelskog og hvordan disse registreres. Ønsket var å danne en gruppe av kartleggere som kan dra ut og registrere gammel og verdifull skog. Les mer om hvordan dette går i saken «Artsjakten som bevarer skogen».

Naturfotograf og filmprodusent Arne Nævra har i denne utgaven bidratt med en sak om natur og skogen til glede for Grevlingens lesere. Da gjenstår det bare å ønske god lesning!

Ingunn Lund-Vang, redaktør

Ingunn Lund-Vang.

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Vi trenger et nytt skogbruk!
- Oslomarka ved et veiskille
- Høstturer med NOA
- Borte bra – men hjemme best?
- Er vi for smålåtne?
- Dikt
- Artsjakten som bevarer skogen
- Stubbesittern
- Bokomtale

«De spiser av skogene mine. Seks grave-maskiner kom og spiste av skogene mine.»

Rolf Jacobsen

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG, TIRSDAG OG TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00.

VI TRENGER ET NYTT SKOGBRUK!

Skogbruket hevder å være bærekraftig, og viser til at de er «miljøsertifisert». Naturvernforbundet stiller spørsmålstegn ved begge deler. Kan det sies at en næring er bærekraftig når den ikke aner hvilke verdier den forvalter, eller ikke kjenner konsekvensene av sine egne inngrep? Er det grunnlag for å stole på en sertifisering som er utviklet og eid av næringen selv, hvor kriteriene er utarbeidet uten miljøsidens aksept, og hvor skogbruket selv velger ut hvem som skal kontrollere dem?

Her i Grevlingen har vi gjentatte ganger pekt på skogbrukets skadevirkning for naturmangfold og naturopplevelse. Og hvordan forvaltningen er basert på prinsippet «frihet under ansvar» som til forveksling likner et annet: «bukken og havreseken». Det er lett å få et inntrykk av at skogbruk og naturvern er to motpoler. Og det er de jo også, slik skogbruket drives i dag. Men behøver de å være det, eller finnes det felles interesser? Og i så fall: hvordan kan de forenes?

Skogbruket, slik det drives nå, er basert på at hele skogarealet skal deles inn i homogene flekker, der alt skal skje samtidig: flatehogst, planting, tynning og ny flatehogst. Naturlig variert skog erstattes med ensaldrede granåkre. Mens en hveteåker bruker ett år på å bli moden, bruker granåkeren 60 – 100 år.

Fleralderskogsbruket. Plukkhogstskog hvor modne og skadede enkelttrær tas ut, mens umodne og små trær får stå igjen og vokse videre. Denne hogstformen gir en skog med mer artsmangfold og trivsel. Foto: Gjermund Andersen.

Industriskogsbruk. Industriskogbruket skaper en unaturlig «plantasjeskog» som ikke gir samme opplevelse i naturen som gammelskog. Foto: Gjermund Andersen.

Fra naturens side kan grana bli opptil 500 år gammel, og furua enda eldre. Så når vi hogger skogen ved 100 års alder, er den fortsatt bare ungdommen. Skogen vi planter blir ensaldret og vokser veldig fort i ungdommen, fordi vi har fjernet alle konkurrentene. I motsetning til unge trær inne i naturskogen, får plantegranene er meget rask tilvekst, med brede årringer. «Det vokser så det spruter!»

Kvaliteten på tømmeret er nært knyttet til trevirkets tetthet, eller densitet på fagspråket. Desto større densitet desto sterkere materialer, desto høyere utbytte i papirindustrien og desto høyere brennverdi i ovnen. Det er tørrstoffet vi lever av.

I de hurtigvokste trærne er det lite tørrstoff. Her er det trevirket som produseres om våren – den lyse delen av årringene – som dominerer. Vårveden har tynne cellevegger og store hulrom for å transportere store mengder vann og næring opp i trekronen i vekstsesongen. Når vi henter ut trevirke med mye vårved, transporterer vi mye vann og luft, men får et dårlig utbytte av tørrstoff. Plankene blir svakere, bordene blir mindre holdbare, det må mye mer tømmer til for å produsere et tonn papir enn med den tettvokste naturskogen.

Ikke nok med at virkekvaliteten generelt er dårligere, men planteskogen er også svakere mot råte,

snøbrekk og vindfelling. Tar man med alt svinnet underveis i skogens liv, og den dårlige kvaliteten på trevirke, kan det også fra skogfaglig side stilles spørsmål om lønnsomheten i næringen. Om vi faktisk spiller på det vi er gode til. Eller om vi bare etterlikner alle andre.

Fra naturens side ligger Norge langt mot nord. Der vi bruker 100 år på en avling gran, kan andre og mer sørlig beliggende land produsere den samme fibermengden på en brøkdel av tiden. Vi kan aldri bli best på rask volumproduksjon. Vår styrke ligger seintvokst kvalitet. Det er her skogbrukets og naturvernets interesser kunne bli sammenfallende.

For at tømmeret skal få høy densitet, må det ha en sein tilvekst. Smale årringer er kjennetegnet på god kvalitet. For å få smale årringer, særlig i ungdommen, må trærne vokse opp i konkurranse med andre trær. I naturskogen kommer den nye generasjonen opp i skyggen av større trær, enten av lauvskogen ute på et brannfelt, eller inne i luker og glenner etter omkullfalte kjemper. De store trærne tar det meste av næring og lys – rekruttene står og stanger, og skyter ikke fart før det blir et ledig rom i skogen. På hogstfeltet er det motsatt: vi planter med to meters mellomrom, slik at de små granene er uten konkurranse i 15-20 år - med dårlig virkeskvalitet som resultat.

Industriskogsbruk. Hogstflater, dype hjulspor og granåkre kjennetegner industriskogbruket som er lite egnet som levested for biologisk mangfold. Foto: Gjermund Andersen.

Fleralderskogsbruk. Gjenveksten i plukkhogd skog får bedre tømmerkvalitet av å vokse opp i skyggen av større trær.
Foto: Gjermund Andersen.

For å dyrke trær med god kvalitet har vi to muligheter. Enten kan vi plante vesentlig tettere enn i dag – svenske forskere har anslått at vi stedet for å plante 200 trær pr dekar, må plante det ti-dobbelte for å få god kvalitet. Med dagens priser på planter og arbeid, forbyr en slik løsning seg selv.

Den andre måten er å etterlikne naturens foryngelse – la de små trærne vokse opp i konkurranse med større trær. En svensk professor i skogbruk, Mats Hagner, har gjennom 30 utviklet en hel vitenskap rundt en slik alternativ skogskjøtsel. I korte trekk går metoden ut på å maksimere den økonomiske verdien på ethvert sted i skogen. Mats tar derfor utgangspunkt i en treklynge, en samling av trær som konkurrerer om de samme tilvekststressurene. I denne treklyngen blinker han ut tre typer trær for hogst. De som har blitt så store at tilveksten ikke lenger er god nok, må bøte med livet. Her fastsetter han en «hogstmodenhetsdimensjon» for den aktuelle skogen – trær som er større enn denne blir hogd. Det samme gjelder trær som er skadet, og som derfor ikke kan gi akseptabel verditilvekst. Igjen har han da yngre og veksterlige trær. Blant dem velger han ut ett, og bare ett tre i treklyngen, som skal få lov å bli vinneren, «dominanten» i den kommende perioden. Dominanten har så langt stått undertrykket av større trær, og har god kvalitet. Nå får det en ekstra tilvekst ved at de andre like store trærne i tre-

klynges fjernes. Igjen står dominanten og trær som er en del mindre enn denne. Som får vokse i 20 – 30 år, før man kommer igjen med en ny hogst.

Det geniale med denne metoden er at man kombinerer høy produksjon og god kvalitet på trevirket. Lønnsomheten i driftene ivaretas ved at man hogger i hovedsak store trær, og med en større andel av sagtømmer, og ved at foryngelsen i all hovedsak kan skje naturlig – og derfor gratis.

Fleralderskogsbruket. Plukkhogd skog gir en mer lysåpen skog, mer velegnet for biologisk mangfold og friluftsliv.
Fra Fagervannsåsen. Foto: Gjermund Andersen.

Hva så med miljøet?

Naturkultur, som metoden kalles, bidrar til et vesentlig mer åpent og variert skogbilde, mer likt det man hadde før krigen – den gangen konfliktene mellom friluftsliv og skogbruk var minimale. Men for det biologisk mangfoldet er ikke metoden i seg selv noe sesam-sesam. Det må kombineres med andre tiltak: Noen trær må få stå og vokse inntil de dør av seg selv. Døde trær må få være igjen i skogen og lauvtrær ivaretas. Myr og sumpskog må få stå urørt, slik de også skal i dagens skogbruk (i alle fall ifølge sertifiseringen).

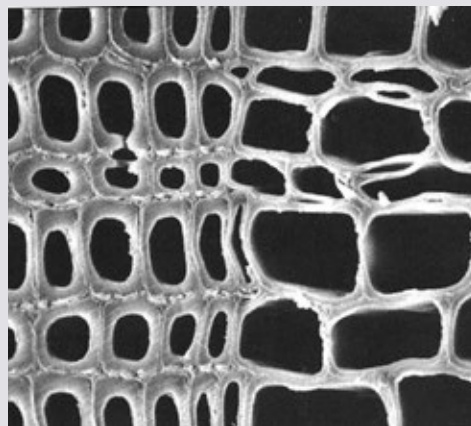
Fordelene med naturkultur er store:

- Man får en like stor produksjon av trevirke, men med bedre kvalitet
- Lønnsomheten for skogeieren blir bedre
- Samfunnet får mer verdifulle produkter
- Som følge av at skogen ikke snaues ned, får vi vesentlig større karbonbinding
- Friluftsliv og naturopplevelse blir begünstiget ved at man unngår snauhogst og tette, uframkommelige ungskoger
- Vi unngår at den drevne skogen blir en kraftig barriere for artenes vandring og spredning, slik tilfellet er i dag.

Kombinert med et tilstrekkelig vern (dvs. vern av 10 % av den produktive skogen), vil naturkultur bidra vesentlig til et mer bærekraftig skogbruk. Slik vi alle ønsker.

Naturskog på Oppkurven. Naturlig variert gammelskog har mangfold i artssammensetningen og gir gode naturopplevelser for turgåeren. Foto: Gjermund Andersen.

Mikroskop-bilde av en årring. Sommerveden til venstre, vårveden til høyre. Vårveden har store porer, tynne vegger og liten nytteverdi. Sommerveden har tykke, sterke vegger med mye cellulose.

Smale årringer har stor andel sommerved og er derfor nøkkelen til kvalitet – og til mer miljøvennlig skogbruk.

Fleraldersskogbruk er skogbruk uten regulære flatehogster. Fleraldersskogbruk kan være økonomisk gunstig skyldes at man produserer større stokker, bedre kvalitet og reduserer utgiftene til foryngelse av skogen vesentlig. Økte kostnader til selektiv hogstføring oppveies av økt gjennomsnittsstørrelse på stokkene som hogges, og større andel verdifullt sagtømmer. Foto: Gjermund Andersen.

OSLOMARKA VED ET VEISKILLE

I ly av sommerferie og valgkamp forsøker Regjeringen å endre spillereglene i Oslomarka. Markaorganisasjonene og allmennheten har til nå har hatt en viss mulighet til å påvirke skogsdriften i Marka gjennom å klage på skogoppsynets godkjenninger av hogst. Nå foreslås det å fjerne kravet om forhåndsgodkjenning av hogster. Mange tror nok at markanaturen er sikret gjennom markaloven. Regjeringens utspill viser at det langt fra er tilfelle.

Siden krigen er 3/4 av marka omformet fra naturpreget skog til ensaldret industriskog. Selv om hogstpåvirkningen i Marka er sterkere enn på lenge, kunne det vært enda verre. Gjennom 25 år har Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) benyttet adgangen til å klage på hogster. Dette har ført til opprettelse av naturreservater og avsetning av nøkkelbiotoper der det var planlagt hogster. Hogstøkninger er trukket tilbake og truede arter har fått beskyttelsessoner. Dette hadde ikke skjedd uten adgangen til å klage på hogstøkninger og nitid arbeid for å påvise naturverdier.

Undersøkelser viser at bruken av Marka er omfattende, 86 % av Oslos

voksne befolkning bruker Marka. Likevel er det nær sagt umulig å få gjennomslag for hogstklager som begrunnes i friluftsliv og naturopplevelse. Det må funn av truede arter til, for at skogbruket skal ta hensyn eller at skogoppsynet skal stanse hogst. Ødeleggelse av stier, snauhogst og tette, plantede granåkre avfeies som synsing, til tross for at naturopplevelse er anerkjent i Markaloven som ble vedtatt i 2009. Mens altså funn av lappkjuke, huldrestry og andre sjeldenheter gir resultater.

Skogbruket hevder å være bærekraftig, og viser til at de er «miljøsertifisert». Naturvernforbundet stiller spørsmålsteget ved begge deler. Kan det sies at en næring er bærekraftig

Det er trangt om plassen i marka når den første snøen faller. Omlag en fjerdedel av Norges befolkning har Marka som sitt nærfri-luftsområde. Å legge til rette for friluftsliv er et viktig tiltak for bedre folkehelse. Dette svært viktige natur- og friluftsområdet er nå sikret for all fremtid gjennom en egen lov; markaloven, skriver Fylkesmannen i Oslo og Akershus på sin nettside. Dessverre er slik mer hvis regjeringen endrer skogsbruksfor-skriften for Marka. Saken ligger på skrivende tidspunkt på Stortinget til høring, med svarfrist 23. oktober.
Foto: NOA.

når den ikke aner hvilke verdier den forvalter, eller ikke kjenner konsekvensene av sine egne inngrep? Er det grunnlag for å stole på en sertifisering som er utviklet og eid av næringen selv, hvor kriteriene er utarbeidet uten miljøsidens aksept, og hvor skogbruket selv velger ut hvem som skal kontrollere dem?

I hogstsøknadene framgår det at skogeierne har begrenset kunnskap om naturverdiene, og de registreringer de påberoper seg viser seg gang på gang å være mangelfulle. Skogoppsynet baserer seg utelukkende på databasene de finner på skjermen – fagkunnskap om skogøkologi og sjeldne arter synes ikke å være en del av deres fagfelt.

NOAs klager er oftest basert på funn av truede arter og fagbiologiske avgrensninger av nøkkelbiotoper.

Gjennom frivillige registranter finner vi naturmangfold som skogbrukets registranter går forbi. Bare i perioden desember i fjor til juli i år besøkte NOA 26 planlagte hogstområder. 4 av dem var allerede snauet ned da vi kom. Av de gjenværende var det rødlistearter i 17 områder og truede arter i 13 av dem. Som skogbruket og skogopp-synet ikke kjente til. Og som hadde vært borte nå, uten klageadgangen. Nylig ble en hogstsøknad på Krokskogen trukket tilbake etter NOAs påvisning av truede arter.

Endringene av skogbruksforskriften for Marka legger nå opp til at skogbruket skal få større frihet og at skogoppsynet skal slippe alt «byråkratiet». Ikke skal det søkes, ikke skal det gis godkjenning og ikke skal det kunne klages. Friluftslivet og markanaturen går tøffe tider i møte.

Oslomarka er det første møtet med natur for tusenvis av barn. Her er det mye å oppdage og glede seg over. Barnefamilier er store brukere av marka som er med på å skape livskvalitet og naturglede. Hele 95 % av Oslos befolkning er faste brukere av marka. Foto: Maria Andersen.

HØSTTURER MED NOA

14. og 15.oktober gjennomført NOA tre arrangementer: Høstdugnad på Frønsvollen, familiesøndagstur til Lutvann og tur til de gamle møllene ved Ellingsrud.

Høstdugnad på Frønsvollen (lørdag 14.10) er en hyggelig aktivitet. Da gjøres alt i stand til vinterliv på vollen. Matpakkekafeen får sine glassvegger som gjør at varmen ikke forsvinner så lett ut i den kalde sesongen. Fuglekasser tømmes, og parsellhagen gjøres klar til neste sesong. Høst og vårdugnad rammer inn årets kretsløp på Frønsvollen.

Familiesøndagstur til Lutvann er blitt en slager. Da t-banen til Trostørud stoppet 10:58 var vi spent på om det kom noen familier med denne. Vi hørte først lyden av barnestemmer før en fin gjeng på fem-seks voksne og dobbelt så mange barn kom opp fra T-banen. De feste hadde lest om arrangementet i «Hva skjer i Oslo» og ikke latt seg skremme av det heller grå høstværet. Fiskestenger og bål lokket. Vel inne ved Lutvann måtte noen sanke ved, mens andre lette etter mark til fiskestengene. På tross av seks ivrige fiskere ble det ingen fisk denne gan-

gen. Derimot ble det godt med ved og et stort varmende bål. Bladjakten ledet til mange interessante spørsmål om hvilke trær som egentlig vokser i Østmarka. Mose og lyng ble også ivrig plukket. Øystein Kolseth, skogvokter i Østmarka og dagens turleder viste frem både trær, planter og steiner. En av steinene fikk nytt navn: "Maleristeinen". Den ligger like ved veien nesten fremme ved bålplassen på Lutvann. Det var en Metamorf bergart, ordentlig malerisk.

Pølser ble grillet og bålet ble matet, før turfølget trakk seg tilbake til T-banestasjonen ved Lutvann. En fullendt høstdag i skogen, innrammet av løv og drivende tåke. Stemningsfullt. Stemningsfull var også turen til møllene på Ellingsrud. Turleder Frithjof Funder viste vei. På tross av det hustrige været var det mange turdeltakere som lot seg lede langs Ellingsrudelva for å se på restene etter mølledrift fra 1800-tallet.

Store og små fikk fine opplevelser i naturen på turene med NOA.
Foto: Maria Andersen.

Å utforske det naturen byr på er utfordrende og morsomt.
Foto: Maria Andersen.

På høsttur med NOA prøvde flere fiskelykken. Siden fisken ikke var samarbeidsvillig, ble det bålkos og pølser i stedet.
Foto: Maria Andersen.

BORTE BRA – MEN HJEMME BEST?

Reiser og opplevelser i alle verdenshjørner. Eksotiske dyr, store dyr og dramatiske landskaper. Så hjem igjen – til de vante stier. Til fjellet og skogsvannet, til villrein og bever. Hva i alle verden kan hjemlandet og nærmiljøet stille opp med? Blir man ikke blasert etter en tur til Borneo eller Alaska? Det er ikke så sjelden jeg får spørsmålet. Men jeg stiller det aldri selv. Hvorfor i alle verden skulle jeg det? Jeg kunne svart med Ole Brumm. Eller med noen scener fra mine norske naturfilmer – eller fotografier.

All slags natur er spennende, møter med alle slags dyr er fascinerende og alle årstider har sin sjarm. To enkle generaliseringer pluss en klisjé, og det er nesten sant. For jeg ville aldri vært uten norsk natur, og jeg ville aldri bodd for lenge borte fra skogen. Noen ganger må jeg også nynne med Uffe: Jag trivs bäst i öppna landskap ... og mener med det kulturlandskapet på Østlandet, ikke havet som Lundell har i tankene. Det er kanskje ikke så merkelig at jeg nå, etter et par flyttinger, bor i Grønne Lier – med ryggen mot skogen og utsikt til beitemark og jorder.

Men skogen savner jeg aller mest, etter et lengre opphold på fjellet – eller på Svalbard eller Antarktis. Noen kan føle seg litt redde i skogen; jeg føler meg trygg. At skogen kan omfavne og oppsluke deg, kan vel være både en trygghet og trussel. Ingen visste vel bedre enn vår nasjonalkunstner Kittelsen å utdype dette. Alle tussene og trollene, alle røttene og tette buskene som ble til skikkelser i halvmørket, alle de snøtunge granene som nesten bøyd seg ned over deg og hvisket. Klart du kan bli redd. Ikke minst om du er ung og kommer litt seinere på hjemveg enn planlagt og mørket faller på. Joda, jeg har nok løpt fra egne skygger i månelysen selv også. Jeg var fanken så mørkeredd som liten.

Men nå finner jeg bare trygghet og glede i skogen. Det gjelder alle typer skog – fra den rettstammede bøkeskogen uten busksjikt til frodig oreskog langs bekkefarene, fjellskogen og ikke minst, den intakte barskogen. Da tenker jeg nå helst på barskog som har fått lov til å stå en stund. Gamle furutrær er jo som naturens egne skulpturer å regne. Ei krokete fjellfuru, med sprukken bark og forvridde greiner er naturopplevelse og

historieforteller i en og samme skapning.

Også den tunge, mørke granskogen elsker jeg. Den som er pyntet med skjegglav og huldrestry, og har trær som har vide skjørt – nesten som telt. Der du kan sette deg inntil stammen og søke ly og ro. Den gamle skogen har kjemper som har falt. Og sopp som bygger seg opp ved å bryte ned.

La meg nå trekke fram noen få punkter på en lang, lang liste som gjør at den hjemlige naturen står så sterkt i ryggmargen min.

Vårens vakreste eventyr?

Jeg tenker ikke på Holmenkollstafetten, 17. mai eller Melodi Grand Prix. Alle slags miljøer og interesser ser ut til å ha krav på dette uttrykket. For meg kunne det selvsagt vært hvitveisturen til Jomfruland som arrangeres hver vår, men jeg har noe annet i tankene: det årlige paringsspillet til tiur og orrfugl. For meg og mange andre er det liksom ikke ordentlig vår før en har vært ei natt eller tre på lek.

For det første er spilltida, i måneds-skiftet april/mai, et eneste, stort vår-

Bålkos i Holleia i Buskerud.
Foto: Arne Nævra.

tegn. Naturen tiner opp – retter opp nakken og strekker godt ut på beina. Det er barflekker, sildrebekker, trekkfugler, klar luft og ennå ingen mygg! Eneste, lille skår i gleden er at man ganske ofte må vurdere å bryte loven. Det er forbudt å gjøre opp ild etter 15. april, i prinsippet. Men nå er det visstnok lov å bruke litt mer skjønn. Er det en ting samfunnet burde overlatt ørlite mer til egne vurderinger og eget ansvar, så er det jo her. Mange av mine venner er fine friluftsfolk. Og lovbrøtere alle sammen - tror jeg.

Tiuren har sitt rituale. Jeg har mitt: Dette å legge seg inn i et lite telt, på nøye utvalgt sted, på tidlig kveld. Ligge og lytte til trostene, rødstrupa – den første rugda som pistrer forbi.

Like spennende; den første tiuren som deiser ned på bakken i den mørke morgenen – og du bråvåkner. Kanskje er det den første orrhanen som lander med et voldsomt hysj rett foran teltet der på myra. Og så kommer de andre hanene etter.

Alt dette skjer der framfor ditt lille hus, mens lyset gradvis kommer over arenaen. Alle røyene som lander akkurat der du har funnet sjefstiuren. Alle kampene hannene imellom.

Og alle de andre aktørene fra gjestelisten her på teateret.

Alt sammen er en sterk belønning for den som er villig til å ta imot, og som er villig til å gjøre den lille innsatsen det er å bryte seg vekk fra storskjerm og taco for å komme i posisjon der det virkelig skjer. Hvor mange, norske barn har aldri fått oppleve ei natt i et telt? For ikke å snakke om ei natt ved et slikt naturteater?

Skogstjernet og bekken

Jeg hører hva du sier: ikke alle kjenner til en orreleik eller en tiurleik. Nei, det er riktig. Riktignok skal det ikke all verdens undersøkelser til for å finne fram til noen – enten ved sporing eller spørking, men ja – det er et poeng. Men opplevelse som inneholder naturmystikk, fuglesang, leirbål, og vann får man så det monner bare ved å tilbringe ei natt – eller noen timer om kvelden eller morgenen – ved et skogstjern. Helst bør det være litt myr omkring. Dette er fantastisk til alle årstider, bare det er åpent vann. Om våren er det mest å høre. Vadeugl og ender skaper ofte den hørbare stemningen. Ja, kanskje er det til og med bever og lom i vannet? For riktig å toppe mystikken så høres et traneskrik der inne fra, og rett etter kommer traneparet spankulerende forsiktig over myra – i en svak morgentåke ...

Utpå ettersommeren og høsten kan en riktig oppleve naturmystikken tidlig en morgen. Da spiller alvene opp til dans. Tåke og lysskiftninger kan få skikkelser til å danse over vann og myr. Alt dette kan en oppleve om man oppsøker det – i norsk natur, gjerne i marka rett utenfor de store byene våre.

I miniserien Skoggangsmann i to deler tar siste del Et trolltjern i Holleia nettopp for seg den stemningen og mystikken som kan være ved et slikt tjern gjennom natta. Om du søker på tittelen, finner du filmene i NRKs TV-spiller.

Selv en rast ved en bekk kan gi en stor opplevelse. Et poeng våre nasjonalromantikere Tidemand og Gude selvsagt festet seg ved i ett av sine ma-

lerier. Det er noe med denne livgivende åra gjennom skogen. Ofte er det frodig vegetasjon langs breddene, noen ganger hvitveisenger eller gylne tuer av bekkeblom, andre ganger grønne mosetepper som bekler skogbunn, steiner og trær som har falt over ende. Men alltid er vannet der. Lyden av vann som fosser, som klukker og ler. Noen ganger kan du sverge på å høre stemmer der nede fra. Så er det glitteret og refleksene, skummet eller de høstgule bladene som sirkler i bakevjene. Eller isfigurene og lysspillet om vinteren.

Om en i tillegg har et par komponenter til: bålet og fullmånen, ja da er kvelden og natta fullkommen. Til alle årstider. Det er en setting for familien. Og en setting for et møte med utvalgte friluftsvenner – eller for å være alene. I alle fall et sted for å nyte naturen, og kanskje tenke over de større, eksistensielle spørsmålene?

Halve hjertet i nordnorsk natur

Om jeg nå skulle telle over hvor jeg har brukt aller flest dager på filmopptak av natur og dyreliv, så kommer Nord-Norge høyt på lista. Jeg lager meg ofte filmprosjekter herfra. Bjørnen i Pasvik, fuglelivet langs kysten og laksefiske i de store elvene, for bare å nevne noe. Aller øverst kommer kanskje Helgelandskysten. Dette øyriket som ligger der i all sin prakt, med Vegaøyen verdensarvområ-

de, med holmer og skjær og fjell.

Dette er havørnas rike. Over alt kan du se denne enorme rovfuglen, oftest på stive vinger oppunder fjelltoppene.

På Helgeland går en slående natur og en gammel kystkultur hånd i hånd. Tenk bare på tidligere tiders kystfiske og dunværene her på øyene, noe som fortsatt holdes i hevd. Og fiskerkonene som holdt liv i ku og geit, og en ungeskikk, mens mannen var ute på fiske.

Folk drar på øyhopping til Hellas eller Thailand. Hva med å gjøre det samme i eget land? Det er en anbefaling jeg gir de fleste som spør meg om reisetips i Norge.

Etter mine utfall nordover i eget land, er jeg hjemme igjen. Til de aller nærmeste omgivelsene rundt huset. Det er noe med de kjente stiene. Der du tar kveldsturene, eller et avbrekk fra hjemmekontoret. Forbi den kjente steinen, det krokete treet. Årstidene som skifter på samme sted. Fuglebrettet. Jeg blir visst aldri for gammel til ikke å holde gulspurv og kjøttmeis med mat om vinteren. Det gir så mye daglig glede, og det er litt praktisk natur- og dyrevern i det. Så er det rådyrgeita og kalvene hennes. De må fores ved husveggen de også, og de gir nye gleder.

(Artikkelen er en omarbeidet utgave av et kapittel i hans bok «Villdyr og Villmark», Aschehoug forlag).

Havørn.
Foto: Arne Nævra.

ER VI FOR SMÅLÅTNE?

Er NOA for beskleden i sine krav? Når vi vet at våre etterkommere er avhengige av en velfungerende natur. Når vi vet at naturen er avgjørende for mental og fysisk helse, for trivsel og velvære. Burde vi ikke kreve en totalomlegging av naturforvaltningen?

Omsatt til vår lokale kamp for Østlandsnaturen: Arealbruken er ikke bærekraftig. Matjord nedbygges. Viktige nærfriluftsområder går tapt. Industriskogbruket herjer i gammelskogen. Hvorfor krever vi ikke at dette skal opphøre, men nøyer oss med noen symbolske rester og avbøtingstiltak for de verste skadevirkningene?

Hva med Marka: Burde vi ikke heve lista betraktelig? Marka er nærnaturen til hvert fjerde menneske i Norge, men utgjør bare 1/250-del av landets areal. Området innehar store naturverdier og har enorm betydning for de menneskene som bor omkring. Vi har fått en markalov som setter friluftsliv, naturopplevelse og idrett i sentrum for forvaltningen. Likevel opplever vi brutale hogster i eventyrskog og verdifulle naturområder, og store terrengskader etter skogsmaskinene.

Fra NOA sin siden krever vi at de siste restene av gammel, naturpreget skog skal bevares, kanskje om lag 1/5 av skogen i Marka. Men hvorfor krever vi ikke at hele Marka bevares? Settes av som by-nasjonalpark? Der ivaretagelse og stell av skogens natur- og opplevelsesverdier er første prioritet og hvor industriskogbruket må holde seg unna? Har vi ikke råd, sier du? Når idretten, bare i Oslo kommune, skal få 5 milliarder kroner over 4 år? Hva kunne vi ikke fått til i Marka for samme summen? Det hadde sannsynligvis vært til-strekkelig til å dekke en lukrativ erstatning til alle skogeierne for å verne hele området. Hadde vi satt av et tilsvarende beløp i et fond, hadde vi mest sannsynlig hatt mulighet til å drive et helt annet og natur- og opplevelsesfokusert skogbruk på hele arealet i all framtid. Det hadde vært noe!

For noen år siden søkte Oslo om å få arrangere vinter-OL med en prislapp på ufattelige 35 milliarder. Hadde vi i stedet benyttet alle disse pengene – som noen tydeligvis mente at vi hadde tilgjengelig – til friluftsliv, kunne vi ha ervervet samtlige bymarker i landet eller vernet dem for friluftsliv og naturopplevelse. Til glede for dagens og alle framtidige generasjoner.

Vi naturvernere må bidra til å heve ambisjonene i det politiske miljøet, og ikke være tilfreds med smuler og slappe kompromisser. Vi trenger et skifte i måten å tenke på, og en tydeligere debatt om grunnleggende verdier. Hvor vil vi, og hvordan kommer vi dit?

Dikt

Sigmund Hågvar

SKOGEN

Ta sorgen med deg
inn i skogen.
La den få se litt grønn mose.
La den få høre litt bekkesilder.
La den få kjenne på skogens dufter.
Og la den modne
i den gode stillheten.

Ta gleden med deg
inn i skogen.
La den folde seg ut
som villblomster gjør det.
Og ta vare på det lyset
som den tenner.

La skogen bli med
inn i tankene.
Inn i lengselen.
Den svikter deg
aldri.

Og la folket
ta skogen
med seg
inn i fremtiden.

ARTSJAKTEN SOM BEVARER SKOGEN

Artsjakkkursene til NOA i høst har vært en suksess, og deltagerne har dannet en aktiv gruppe som er med og redder gammel og verdifull skog.

Artskartkartlegging består gjerne av flotte skogturer, gode turvenner og en liten porsjon godhjertet konkurranse. Deltagere har fått kunnskap om de viktigste indikatorartene i gammelskog og hvordan man registrerer disse.

Foto: NOA og deltagere i Artsjaktgruppa, brukt med tillatelse i Grevlingen.

NOA arrangerte kartleggingskurs som bestod av en teorikveld med foreleser fra NMBU, og en overnattingstur med to feltdager til idylliske Finnerudseter. Her var vi i naturreservatet og ble kjent med alle de aktuelle artene. Vi har både vært i undersøkelsesområder som ble utarbeidet av markagrupper og andre engasjerte lokalfolk, og vi har respondert på hogstmeldinger der vi har mistenkt høy biodiversitet. Vi bruker indikatorarter basert på Siste Sjanse-metoden.

Totalt har vi til nå kurset 39 deltagere. Vi har også kurset biologer, og flere av disse hadde mindre artskunnskaper fra tidligere. Både på kursene og

på kartlegging etterpå har vi hatt med feltveiledere med mye artskunnskap. Gruppene som nå blir med ut ledes av meg, Oda Sofie Dahle og prosjektmedarbeider Egil Kagge. Vi har en egen Facebook-gruppe der vi organiserer oss og avtaler kartlegginger, og har blitt en god gjeng som drar ut ofte. Mange hadde ingen naturfaglig bakgrunn før kursene, men har lært seg noen indikatorarter og er nå med og har en direkte konsekvens for om det blir hogget eller ikke. Finner vi lappjuka og huldrestry på et omsøkt hogstområde er området og biodiversiteten reddet. Dette beviser nok en gang at skogbruket ikke er bærekraftig eller kunnskapsbasert.

Artsjegerne som ble kurset av NOA i høst består av både personer uten naturfaglig bakgrunn og biologer. De har blitt en aktiv gjeng som ofte er ute.

Huldrestry (*Usnea longissima* Ach.) er plassert i kategori Sterkt truet (EN) på Norsk rødliste for arter 2015. Huldrestry er utryddet i hele Europa sør for Skandinavia og vest for Ural (Jansson 2010). Kjerneområdet for huldrestry strekker seg gjennom Midt-Sverige, inn i Norge i et bredt belte som strekker seg sørvestover gjennom midtre deler av Hedmark og Oppland, nordre Akershus og midtre deler av Buskerud og Telemark. Kilde: Artsdatabanken.

Artsregistrering er et viktig tiltak nå som Landbruksdepartementet har sendt ut forslag til endring av skogbruksforskriften for Marka. Kort fortalt fjerner de mulighet til å påklage hogstvedtak – kort og godt ved å fjerne søknadsplikten og kommunens plikt til å saksbehandle alle hogster. Dette gjør det viktig med artskartlegging slik at vi kan sikre naturarven i Marka fra hogst.

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

I Stortingsmeldingen om Friluftsliv slås det fast at friluftsliv i nærmiljøet er en viktig kilde både til naturopplevelser og fysisk aktivitet i det daglige. Det er også en klar målsetning at alle som bor i byer og tettsteder skal ha tilgang til grøntområder eller sammenhengende turveinett innen 500 meter fra der de bor.

En konkret oppfølging av friluftspolitikken er at alle kommuner kartlegger friluftsområdene i kommunene og setter en verdi på dem for å få en god oversikt over alle områder som er egnet for friluftsliv. Hittil har 150 kommuner gjennomført dette, og 180 kommuner er godt i gang.

Parallelt med dette foregår nå en nasjonal dugnad for å skaffe en oversikt over vandreturer, sykkelruter, skiløyper og padleturer over hele landet. Disse rutene skal legges inn i en nasjonal database, og være tilgjengelig på norgeskart.no. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Miljødirektoratet og Statens Kartverk.

Sakset fra Miljødirektoratet.

ONSDAGSHILSEN

Med en jublende glad Leika, naboens pudeltispe, dras jeg i stramt bånd opp mot vårt kjære utsiktspunkt, gapahuken i Gjelleråsen, reist av gamlegutta på Stovner. Gapahuken med en god, åpen plass foran, gir det beste utsyn over Norges folkerikste dal, snart premieverdig som folkenes integrasjonsarena. Gjett hvem som plukker bær?

Bare vi nærmer oss stien drar Leika litt ekstra, produkt som hun er av fri barneoppdragelse og en antydning til lydig-hetskurs – en ideell kombinasjon, spør du meg. Ikke skulle hun brukes til jakt og ikke skulle hun trekke – hun skulle bare være kamerat. Mange kommer innom, men her lever slagordet «Ta med deg mer søppel ut, enn du tok med inn». Alt er rent og pent. Unghunder snuser Leika foran og bak. Leika snuser ikke igjen, men lar det skje. Med en dronnings verdighet, når hun vil. Leika snuser på alt mulig annet.

Jeg tenkte jeg skulle ønske nystartede NOA Groruddalen velkommen til kjærkommen innsats i skogene her inne, samtidig som jeg vil markere Roger Pihls spalte (helside må vite!) nummer 100 i Akers Avis Groruddalen med «Motorsagmassakren»

KAITO OG GIFTSOPPEN

«Kaito og giftsoppen» er en barnebok som handler om Kaito og Katja bror og søster. Katja har vært i skogen og funnet en sopp som var så fin og fristende at hun måtte smake på den. Det gikk ikke bra. Nå er hun på sykehus og Kaito sitter ved sengen hennes. Legene trenger å finne ut hvilken sopp hun har spist av for å gi henne riktig motgift. Kaito faller i søvn ved sengen og i drømme legger han ut på en reise for å finne soppen Katja har smakt på. Dette er en spennende bok om sopp og natur, planter og dyr. Det er også en bok om vennskap, samhold og samarbeid. Boken har rike illustrasjoner og vakre bilder. Det er en barnebok, og passer godt for barn i skolealder. Bok kan også bru-

KreativStrek/Sundhell

fra onsdag 21. juni 2017, som er klippet ut for bevaring. Noen sitater kan brukes til skikkelig oppbyggelse, hør bare:

«Hver vår ruller morterne inn i skogene med sine sekshjulete drapsmaskiner, med feite dekk og boggiaksler.»

«Her måles det i kubikk og hver kubikk betyr penger og da spiller ikke livet til en nyfødt fugleunge en dritt. Et ekorn er ikke verdt en sur konge. Reir og egg, gjøk og sisik, trost og stær går i samme kverna ...»

«I skjærgården er det forbudt å gå i land der sjøfuglene hekker, og hvis noen hadde gått bananas med en buldozer inne i et slikt område, valset over fugler og reir og egg, så ville båtfolket kastrert vedkommende med den sløvste eggdeleren de fant og dumpet buldozeren på det dypes-te stedet i fjorden.»

Den tenker jeg satt! Vi høres av.

kes for mindre barn, der de kan lete etter ulike arter og bilder. Det finnes spørsmål bakerst i boka. Det er en lærerik bok og en fin høytlesningsbok, der man sammen kan undre seg og lære om sopp og natur.

LOKALLAG I NOA

Send rettelser til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Anne Gøril Aas, Postboks 252, 1319 Bekkestua, 909 21 780
baerum@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I FET

Kontaktperson: May Oldervik, 997 41 483, fet@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GORUDDALEN

Kontaktperson: Helen Svensson, 917 64 902, goruddalen@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Per Flatberg, 905 15 046, p.flatberg@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Kåre Hombles, 926 96 375, k.hombles@online.no

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjøllberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, naturvernnittedal@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I OPPEGÅRD

Kontaktperson: Mariella Memo, marimemo@online.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Åke Hartmann, Ullevålsveien 52, 0454 Oslo, 901 01 415,
ake.hartmann@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontaktperson: Ingvild Melvær Hanssen, 990 04 232, oslosor@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Jon Gudbrand Fliflet, 900 43 521, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Pernille Hansen, 997 74 337, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I SKEDSMO

Kontaktperson: Birgitta Prøis, 977 17 485, birgitta@flangset.net

NATURVERNFORBUNDET I SKI

Kontaktperson: Stein Kr. Martinsen, 930 81 173, gaupestein@online.no

NATURVERNFORBUNDET I VESTBY

Kontaktperson: Kristian Vahl Østbye, Ugleveien 15, 1555 Son, 971 74 728,
kristian.ostbye@bym.oslo.kommune.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Lea Kristine Myklebust, 936 50 166, naturvern@nmbu.no

NATURVERNSTUDENTENE NMBU (Ås)

Kontaktperson: Amalie Rosslund Christiansen, 974 83 922, naturvern@nmbu.no

NATURVERNSTUDENTENE OSLO

Kontaktperson: Kari Elise Fredriksen, 480 99 782, kariief89@gmail.com

SETT OG SAKSET av Ingunn Lund-Vang

Miljøgift i urbane grevlinger

«Forskere skal undersøke nivået av miljøgifter i urbane grevlinger og ber publikum om å melde fra om grevling som blir drept i Oslo-trafikken. – Vi undersøker omfanget av miljøgifter i norske byer gjennom overvåkingsprogrammet på miljøgifter i terrestriske økosystem, sier Nina E. Eide, seniorforsker i Norsk institutt for naturforskning (NINA).»

«Til dette trenger de hjelp fra publikum, og de ber om at du melder fra dersom du finner trafikkdrept grevling. Tidligere har forskerne også studert rødrev, og slått fast at Oslo-reven er giftigere enn sine artsfrender på bygda. – Vi fant gjennomgående høyere konsentrasjon av miljøgifter og tungmetaller i rever som lever i Oslo sammenliknet med referanseområdene, forteller Eide. Spesielt urovekkende var det at nesten alle revene i undersøkelsen hadde høye nivåer av rottegift i seg.»

Sakset fra www.nina.no,
20.10.2017.

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

FROGN Kontaktperson: Sylvi Ofstad, 954 63 522, s-ofstad@online.no

SØRUM Kontaktperson: Helge Njaa, 905 00 728, helge.njaa@goodtech.no

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

Nå kan du bestille Markakalenderen 2018. Ved å kjøpe Markakalenderen får du 12 flotte markabilder og 12 turforslag i eventyrskog. Her kan du oppdage nye områder i Marka og bli oppmerksom på de biologiske mangfoldet marka skjuler. Kalenderen dekker alle Markas områder, du kan oppdage eventyret i nye og gamle områder, finne naturroen, mulighetene og magien. Ønsker du å dele hele marka med familie, venner eller kolleger er dette julegavetips til deg som er tidlig ute. Ved kjøp av kalenderen bidrar du til NOAs arbeid til å ta vare på vårt grønne Oslo, spre naturkunnskap og naturglede.

MARKAKALENDER 2018

169,- /stk.

Porto og ekspedisjonsgebyr kommer i tillegg.

Rabatt ved kjøp av mer enn én kalender. Priser:

1 eks. kr 169,-
2–5 eks. kr 159,-/stk.
6–10 eks. kr 149,-/stk.
11–20 eks. kr 129,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

Markakalenderen utgis av NOA. Kalenderen måler 21cm bredde og 29cm høyde.

BESTILL I DAG: Klipp ut kupongen, send bestilling til noa@noa.no eller ring NOA på 22 38 35 20. Kalenderen er klar for utsendelse! Kommer du innom Vøienvolden i kontorets åpningstid slipper du porto og gebyr.

Jeg bestiller herved eksemplar/er av NOAs Markakalender 2018.

Kalenderen koster **169,-/stk.**, porto og ekspedisjon kommer i tillegg.

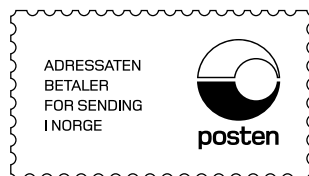
DET GIS RABATT VED KJØP AV MER ENN EN KALENDER – SE PRISER*

.....
Navn

.....
Adresse

.....
Postnummer og sted

***PRISER:** 169,-/stk. • 2–5 eks. 159,-/stk. • 6–10 eks. 149,-/stk. • 11–20 eks. 129,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus
Svarsending 2209
0091 Oslo